

ELINA HALTTUNEN-RIIKONEN & ANNA OVASKA

”Hullu tuo Trump!”

Miksi presidentin diagnosointi narsistiksi tai psykopaatiksi on heikkoa poliittista analyysia ja vielä heikompaa vaikuttamista?

Tammikuussa taloustieteen nobelisti Paul Krugman twiittasi:

”Ensimmäistä kertaa Yhdysvalloissa: presidentti, joka on valtaan noustessaan selvästi mieleltään sairas.”¹

Krugman ei ollut suinkaan ensimmäinen presidentin hulluksi leimannut: Donald Trumpin mielenterveyden,

tai pikemminkin sen puutteen, puinnista on tullut yhä suositumpaa hänen voitettuaan vaalit. Diagnoosien luontiin on osallistunut poliittisten kommentaattoreiden ja yhteiskunnallisten vaikuttajien lisäksi kasvava joukko mielenterveyden asiantuntijoita. Niin sanottu Goldwaterin sääntö eli Yhdysvaltain psykiatriyhdistyksen 60-luvulta periytyvä kielto diagnosoida etäältä julkisuuden henkilöitä näyttää murtuneen sen jälkeen, kun entinen

tosivideo-julkaisun ja kiinteistömiljardööri Trump aloitti tehtävänsä tammikuun 20. päivänä.²

Tuoreen presidentin on ”diagnosoitu” kärsivän muun muassa narsistisesta kyvyttömyydestä nähdä todellisuutta, heikentyneestä todellisuudentajusta ja ”pahanlaatuisesta narsismista”, joka on yhdistelmä narsismia, antisosiaalista persoonallisuushäiriötä, aggressiivisuutta ja sadismia³. Jo joulukuussa kolme psykiatrian professoria Harvardista ja Kalifornian yliopistosta kirjoitti presidentti Obamalle ja vaati lääketieteellisen arvon tekemistä tulevan viranhaltijan psyykkisestä tilasta:

”Hänen paljon raportoidut mentaalisen epätasapainosta kertovat oireensa, kuten suuruudenhulluus, impulsiivisuus, hypersensitiivisyys pienintäkin kritiikkiä kohtaan ja selvä kykenemättömyys erottaa toisistaan fantasiaa ja todellisuutta, saavat meidät kyseenalaistamaan hänen kykynsä toimia presidentin äärimmäisen vastuullisessa tehtävässä.”⁴

Suomessa diagnoosikelkkaan puolestaan hyppäsi psykiatri, kirjailija Claes Andersson. Hän totesi ruotsinkielisille Ylelle Trumpin olevan ”narsistinen psykopaatti”:

”Narsisti on täynnä itseään ja hän ei pysty eläytymään toisen tilanteeseen. Häneltä puuttuu empatiakyky. Siksi hän ei ota vastuuta tai tunne syyllisyyttä mistään.”⁵

Andersson myös painottaa, että tällaisen diagnoosin tekeminen julkisuuden henkilöstä on poikkeuksellista. ”Tämä [tilanne] ei vastaa mitään aiemmin nähtyä.”⁶ Juuri Trumpin tapauksessa diagnoosi on Anderssonin mukaan kuitenkin selvä: oireet ovat ilmeisiä, ja Trump tuo ne itse esiin puheissaan.

Mielenterveyden ammattilaisten päätös puhua julkisesti – joissakin tapauksissa ammattieettisiä ohjeistuksia rikkoen – kertoo äärimmäisestä huolesta. Mitä jos korkeimmassa asemassa olevalta puuttuu täysin kyky asettua toisten ihmisten asemaan? Entä jos poliittinen päättäjä ajaa patologisesti omaa etuaan? Entä jos hän ei pysty erottamaan todellisuutta valheista?

Myös narsistisesta persoonallisuushäiriöstä kärsivien omaiset ovat esittäneet huolensa. Sosiaalisessa mediassa keskustellaan keinoista, joilla pärjätä ”Valkoisessa talossa narsistin kanssa”:

”Hän sanoo mitä tahansa, mikä hänestä kullakin hetkellä hyvältä tuntuu. Hän valehtelee paljon ja sanoo täysin eri asioita eri ihmisille. Älkää yllättykö tästä. [...] On turha yrittää sovittaa yhteen hänen sanomisiaan tai analysoida niitä. Kiinnittäkää ainoastaan huomiota hänen tekoihinsa ja puuttukaa niihin. [...]”

Sairauden ytimessä on kuvitelma omasta etuoikeudesta. Kuten on jo nähty, hän tuskin aikoo noudattaa presidenttien perinteisiä rajoja. Hän on jo ilmoittanut, etteivät säännöt päde häneen. Tällä piirteellä tulee olemaan valtava merkitys presidenttien työlle, ja on tärkeää, että Trumpilta vaudaan samaa kuin aiemmilta presidenteiltä.”⁷

”Trumpin kutsuminen hulluksi loukkaa muutoinkin syrjinnästä kärsiviä mielenterveysongelmaisista.”

Diagnosoimaan ryhtyneiden tarkoituksena on varoittaa: kertoa, mitä on odotettavissa, ja pohtia, mitä voidaan tehdä.

Monien mielenterveyden ammattilaisten kommentteissa käsitellään myös laajemmin Trumpin edustamaa ja ajamaa yhteiskuntaa. Citizen Therapists against Trumpism -yhteisön heti vaalituloksen selvittyä julkaisema manifesti kohdistaa kritiikkensä ”trumpismiin” eli ”yhdysvaltalaisen fasismin uuteen muotoon”, joka ”luo illuusion siitä, että todelliset amerikkalaiset voivat voittaa ainoastaan, jos toiset häviävät”. Manifestin allekirjoittaneiden mukaan trumpilainen retoriikka:

”normalisoi sen, mitä vastaan terapeutit tekevät työtään: tavan syyttää toisia ihmisiä omista peloistamme ja epävarmuksistamme sen sijaan, että tekisimme terveemmän mutta vaikeamman ratkaisun olla itse tietoisia itsestämme ja vastuussa omista teoistamme. Se myös normalisoi hypermaskuliinisuutta, joka on ristiriidassa tasapainoisen elämän ja terveiden ihmissuhteiden kanssa, jollaisia psykoterapiassa pyritään rakentamaan. Yksinkertaisesti: trumpismi on ristiriidassa terveen tunne-elämän kanssa – ja tämä on sanottava ääneen.”⁸

Diagnosoinnin sudenkuopat

Trumpin käytöksen patologisoinnissa on kuitenkin lukuisia ongelmia, joihin diagnoosipuheen kriitikot nopeasti tarttuivat. Psykiatri Frances Allen kirjoitti *Psychology Today*n blogissaan, että Trumpin kutsuminen hulluksi loukkaa muutoinkin syrjinnästä kärsiviä mielenterveysongelmaisista. ”Keskittykää Trumpin tekoihin, älkää hänen persoonallisuuteensa. Trump on selvä uhka demokratiallemme”, Allen otsikoi.

”Trump on haastettava hänen törkeästä käytöksestään ja jatkuvista valheistaan, ei hänen mielentilastaan. Spekulaatio Trumpin psykologisista motiiveista tai siitä, uskooko hän omiin valheisiinsa vai ei, on sekä harhaanjohtavaa että epäolennaista.

Tällä ratkaisevalla hetkellä, kun hauras demokratiamme on uhattuna, minua ei voisi vähempää kiinnostaa, miksi Trump toimii niin kuin toimii. Vain hänen vaarallisilla teoillaan on väliä, ei psykologisilla syillä niiden taustalla.”⁹

Aiemmassa blogitekstissään Allen myös huomauttaa, että Trump ei – ainakaan menestyksestään päätellen – kärsi ahdistuksesta eikä toimintakyvyn puutteesta. Vaikka Trump on ”kamala narsisti” ja ”patologinen” valehtelija, se ei tee hänestä mieleltään sairasta. Trump-diagnoosit toisin sanoen jättävät huomiotta olennaiset diagnostiset kriteerit, joilla ylipäänsä kenenkään voi sanoa kärsivän mielenterveyshäiriöstä.¹⁰

Diagnostisista kategorioista voi poimia myös Trumpiin sopivia kuvauksia, koska niissä voi nähdä yhteneväisyyksiä miltei jokaisen ihmisen käytökseen: diagnooseissa kuvatut piirteet luonnehtivat osaltaan kaikkien toimintaa. Ei ole olemassa yksinkertaista rajausta sairaisiin ja terveisiin, ja väliä on piirteiden voimakkuudella ja yksilön omalla kokemuksella.

Allen muistuttaa myös, ettei Trump suinkaan toimi yksin vaan hänellä on lukemattomia tukijoita ja seuraajia. Tämä tuntuu unohtuvan diagnooseihin painottavassa keskustelussa.

Terveysalan ammattilaiset eivät ole ainoita, jotka diagnosoivat Trumpia ja tulkitsevat hänen mieltänsä patologisoivasti. Käytäntö kertoo yleisestä tavasta selittää ”pahuus” hulluudella.

Tämän nostivat esiin myös aatehistorian ja oikeuspsykiatrian tutkijat Katariina Parhi ja Hanna Putkonen *Helsingin Sanomien* mielipidepalstalla. He huomauttavat,

että ”diagnoosin käyttäminen leimana vie myös yhteiskunnan kannalta kiusallisemman ongelman äärelle: mielen sairauksien ja pahuuden rinnastamiseen”.¹¹ Pahuuden syiden etsintä mielensairauksista ei auta haastamaan televisiossa ja elokuvissa ylläpidettyä mielikuvaa, jonka mukaan mielenterveysongelmista kärsivät ovat vaarallisia.¹²

Koulupsykologi ja vasemmistopoliitikko Anna Vuorjoki puolestaan peräänkuulutti sosiaalisessa mediassa Allenin tavoin keskustelua Trumpin tekemästä politiikasta päättäjien henkilökohtaisten ominaisuuksien sijaan:

”Trumpin poliittiset teot ovat ihmisoikeuksille, tasa-arvolle ja ympäristölle aivan yhtä pahoja riippumatta siitä, onko hän narsisti tai psykopaatti vai ei. Spekulointi Trumpin persoonalla vie huomion paljon tärkeämmistä kysymyksistä: miksi rasismi on tuomittava, mitä ihmisoikeuksien polkemisesta seuraa meille kaikille ja millaisia poliittisia valintoja on tehtävä, jos haluamme elää paremmassa maailmassa.”¹³

Millaista poliittista analyysia psykologiaan vetoava diagnosointi sitten edustaa? Diagnoosin taustalla on ajatusketju, joka kuuluu suurin piirtein näin: Trump on mieleltään sairas – Trump laitokseen (tai ainakin pois valasta) – kaikki on jälleen hyvin.

Yksilön analysoinnista tulisi kuitenkin siirtyä yhteiskunnan tarkasteluun, kuten moni psykologisista kysymyksistä lähtenyt on tehnytkin. Pitäisi kysyä, millainen yhteiskunta nostaa valtaan Trumpin kaltaisen toimijan. Puheissaan Trump tekee rasismista ja misogyniasta hyväksyttäviä ja suoranaisten valheiden esittämisestä puhettavan muiden joukossa. Tällaisessa käytöksessä ei ole kuitenkaan mitään patologista sanan varsinaisessa merkityksessä – se kertoo nationalismiin ja fasismin historiasta tuttuun poliittisten ajatusten ja retoristen keinojen paluusta.

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Twitter: @paulkrugman 24.1.2017.
- 2 Elokuussa 2016 yhdistys vielä varoitteli jäsenistöään diagnosoimasta presidenttiehdokasta: Aaron Blake, The American Psychiatric Association Issues a Warning. No Psychoanalyzing Donald Trump. *The Washington Post*. 7.8.2016. Yhdistyksen eettisen säännön epävirallinen nimi viittaa vuoden 1964 presidentinvaalien republikaaniehdokkaaseen Barry Goldwateriin, jota psykiatrit diagnosoivat julkisesti *Fact*-lehden artikkelissa. Myöhemmin lehti määrettiin maksamaan Goldwaterille vahingonkorvauksia.
- 3 Gersh Kuntzman, President Trump Exhibits Classic Signs of Mental Illness, Including 'Malignant Narcissism,' Shrinks Say. *The Daily News* 29.1.2017. Muista diagnooseista, ks. esim. Rachel Hosie, 'Malignant Narcissism'. Donald Trump Displays Classic Traits of Mental Illness, Claim Psychologists. *The Independent* 30.1.2017.
- 4 Lucy Pasha-Robinson, Harvard Professor Says There Are 'Grave Concerns' about Donald Trump's Mental Stability. *The Independent* 18.12.2016.
- 5 Bettina Sägblom, Claes Andersson: Trump är narcissistisk psykopat. *Svenska Yle* 30.1.2017.
- 6 Sama.
- 7 Nell Ziehl, Coping with Narcissistic Personality Disorder in the White House. *Quartz* 6.12.2016.
- 8 The Citizen Therapist Manifesto. Verkossa: citizentherapists.com/manifesto/
- 9 Frances Allen, Focus on Trump's Acts, Not His Psychology. *Psychology Today/Blogs* 11.2.2017.
- 10 Frances Allen, Trump Isn't Crazy. *Psychology Today/Blogs* 31.1.2017.
- 11 Katariina Parhi & Hanna Putkonen, Trumpin leimaaminen narsistiseksi psykopaatiksi on väärin. Psykiatrian tehtävä ei ole luokitella hyviksiä ja pahiksia. *Helsingin Sanomat* 2.2.2017.
- 12 Tuore esimerkki on Suomessakin vasta teatterileivitykseen tullut elokuva nimeltä *Split* (2016), jonka yhteydestä mielensairauksien käyttöön kauhuelokuvien moottorina, ks. Mathew Rodriguez, M. Night Shyamalan's 'Split' Trailer Suggests a Movie Rife With Mental Illness Stigma. *Mic.com* 27.7.2016.
- 13 Anna Vuorjoen kommentti on julkaistu hänen julkisella Facebook-sivullaan: facebook.com/annavuorjoki/posts/1254138958007436